

SYLABUS KURZU ZUR 402

KRITICKÉ TEORIE MÉDIÍ: MASOVÁ KULTURA, MÉDIA A SPOLEČNOST

Katedra mediálních studií a žurnalistik

stupeň: magisterský

vyučující: PhDr. Jaromír Volek, Ph.D.

výstup: zkouška

výuka: úterý 13.30 - 15.00/ posluchárna AVC

ANOTACE

Cílem kurzu je představit klíčové kritické teorie médií. Posluchači by měli zvládnout nejen věcnou a kontextuální práci s představovanými koncepty, ale především jejich aplikaci na konkrétní analýzu mediálních obsahů i technologií.

Kurz je strukturován do čtyř základních tematických subcelků:

A/ PSYCHOANALÝZA JAKO KRITICKÁ TEORIE

B/ KRITICKÁ TEORIE MÉDIÍ JAKO KRITIKA IDEOLOGIE A KULTURNÍHO PRŮMYSLU

C/ KRITICKÁ TEORIE MÉDIÍ A TECHNOLOGICKÝ DETERMINISMUS

D/ KRITICKÁ TEORIE KYBERPROSTORU.

Zvláštní důraz je kladen na analýzu specifické povahy elektronických sdělovacích prostředků, respektive nových médií. Jádrem kurzu je postaveno na samostatné četbě vybraných textů a na jejich seminární analýze. Kurs je plánován jako dvanáct dvouhodinových lekcí kombinujících formu přednášky a semináře, kde je každé z uvedených témat diskutováno na základě analýzy předložených textů.

PRO ABSOLVOVÁNÍ KURZU JE TŘEBA SPLNIT NÁSLEDUJÍCÍ PODMÍNKY:

1/ získat minimálně **70 bodů** ze sedmi dílčích testů, z textů, které jsou v sylabu označeny tučně a •.

Kritéria bodování testů: a/ věcná správnost, b/ logické, přehledné a stylisticky korektní uspořádání c/ aplikace, vlastní relevantní komentář, kritika

Za každý test je možné získat 15 bodů (celkem 105b.)

Důvody pro omluvu absence upravuje studijní řád. Pokud bude absence omluvena je možné test absolvovat v náhradním termínu

2/ vypracování formálního eseje v rozsahu 2000-2500 slov)

TÉMATA PRO ZÁVĚREČNÝ ESEJ

- 1/ **Možnosti a hranice pojmu „masová kultura“: kritická reflexe jeho aplikovatelnosti jako analytického nástroje (pokus o redefinici)**
Zadání: Pokus o redefinici pojmu „masová kultura“, provedený v návaznosti na kritickou reflexi samotného pojmu/slovního spojení (Jde o oxymoron? Proč ano, proč ne?) a zhodnocení jeho aplikovatelnosti jako analytického nástroje.
- 2/ **Kritická reflexe základních východisek nebo vybraného východiska kritických teorií médií**
Zadání: Student se pokusí kriticky reflektovat jedno nebo více východisek kritických teorií médií, diskutovaných v průběhu kurzu – nastínit jeho možnosti a limity.
- 3/ **Masová kultura jako obranný mechanismus**
Zadání: Student se pokusí identifikovat, popsat a vysvětlit působení masové kultury, respektive jejích konkrétních produktů v roli obranného mechanismu, který mají za úkol kompenzovat různé druhy poranění/ohrožení Já.

- 4/ **Analýza konkrétního produktu masové kultury optikou teorie narcismu**
Zadání: Student se pokusí o rozbor vybraného produktu masové kultury na základě konceptů, které tvoří součást teorie narcismu; pokusí se demonstrovat na zvoleném produktu masové kultury distinktivní rysy a kategorie narcistní kultury tak, jak je definuje Ch. Lash, popřípadě G. Lipovetzky.
- 5/ **Analýza konkrétního produktu masové kultury optikou vybraného aspektu tzv. frankfurtské kritické teorie**
Zadání: Student se pokusí o rozbor vybraného produktu masové kultury optikou kritické teorie médií v užším smyslu slova, resp. konceptů, které do diskurzu o kultuře zavádí příslušní teoretici (např. kulturní průmysl, instrumentální racionalita atd.).
- 6/ **Analýza konkrétního produktu masové kultury optikou teorie simulace a hyperreality.**
Zadání: Student vypracuje analýzu vybrané mediální události, mediálního textu nebo produktu masové kultury na základě kategorií Jeana Baudrillarda: hyperreality, simulace, simulakra (případně doplněných o koncepty jiných poststrukturalistů, vztahující se ke krizi reprezentace).
- 7/ **Analýza konkrétního produktu masové kultury optikou teorie hegemonie.**
Zadání: Student se pokusí o rozbor vybraného produktu masové kultury na základě konceptů, které tvoří součást teorie hegemonie; pokusí se ukázat, jak daný produkt masové kultury může podporovat/podvracet dominantní ideologii (případně naznačit, o jakou ideologii jde – co je obsahem dominantní ideologie) a jak může přispívat k hegemonnímu dojednávání konsenzu nebo soulad narušovat.
- 8/ **W. Benjamin, M. McLuhan, J. Baudrillard: názoroví protivníci nebo souběžci?**
Zadání: Student se na základě četby relevantní literatury pokusí identifikovat styčné plochy nebo body nesouladu mezi teorií W. Benjamina, M. McLuhana a J. Baudrillarda, a na tomto základě argumentovat ve prospěch tvrzení, že jsou autoři názorovými protivníky nebo souběžci.
- 9/ **Nezamýšlené důsledky informatizace pozdněmoderních společností: případová studie**
Zadání: Student se pokusí formou případové studie (události, technologie) ilustrovat některý/některé z nezamýšlených důsledků informatizace pozdně moderních společností: tedy ukázat aspekty inverze bujení znaků (simulaker).
- 10/ **Teoreticko – metodologická kritika kvantitativního monitoringu poslechovosti a čtenosti vycházející z teorie kulturního průmyslu.**
Zadání: Student využije data poskytovaná kontinuálním měřením čtenosti a poslechovosti (Mediaprojekt, Radioprojekt) a analytický software DATA ANALYZER (Median) a pokusí formou teoreticko metodologické analýzy identifikovat slabiny daného měření a především jeho ne/zamýšlené funkce zvláště z pohledu mechanismů komodifikace, racionalizace a reifikace.

Závěrečný esej - kritéria hodnocení:

- 1/ stylistická úroveň 2/ práce se zdroji - formální náležitosti (odkazy, citace, bibliografie)
3/ dodržení zadaného tématu a naplnění požadavků daného žánru 4/ využití dostupné literatury a datového kontextu 5/ logická výstavba textu 6/ korektní aplikace a interpretace použitých teoretických koncepcí 7/ závěrečné shrnutí – jasnost, konkrétnost 8/ originalita výkladu a celkový přínos základních zjištění

Bodování eseje: 150b., 130b., 110b., 90b. (v případě nižšího zisku je třeba esej přepracovat)

Termín odevzdání vytištěného eseje: 1. 6. 2016 na sekretariátu katedry

CELKOVÉ HODNOCENÍ:

A=234-255 (105 testy+150 esej)

B=218-233

C=202-217

D=186-201

E=160-185 (70 testy+90 esej)

1. (23. 2.) MASOVÁ A POPULÁRNÍ KULTURA OPTIKOU KRITICKÉ TEORIE MÉDIÍ

klíčová slova: *kritická/é teorie, masová kultura, populární kultura, lidová kultura, masa, dav, masscult, midcult.*

Literatura:

*Fiske, J.: Understanding popular culture. Routledge 1989, pp. 23-32 Revue pro média (téma: Média a populární kultura). In: HOST č. 10, 2001.

http://fss.muni.cz/rpm/Revue/Revue01/preklad_fiske_rpm01.pdf

*Horkheimer, Max, Tradiční a kritická teorie, z originálu „Traditionelle und Kritische Theorie“ Frankfurt a .M. Suhrkamp, 1971 [1937], přeložila P. Binková.

*MacDonald, D. (1953): A Theory of Mass Culture. In: Diogene č. 3.

Eco, U.: Skeptikové a těšitelé. Svoboda 1995, pp. 34-63.

-James, R. (1995): What is popular culture. In: Cultural theory and popular culture. Routledge, pp. 1-19.

-Wilensky, H. (1964): Mass society and mass culture: interdependence or independence? In: Smelser, N. (ed) American Sociological Review, Vol. 29, No. 2. pp. 174-6, 194-6. (studovna FSS)

2. (1. 3.) PSYCHOANALÝZA A KRITICKÁ TEORIE MÉDIÍ: MASOVÁ KULTURA JAKO OBRANNÝ MECHANISMUS

Klíčová slova: *ego, éros, id, ideál já, introjekce, kolektivní duše, libido, nevědomí, obranné mechanismy já (vytěsnění, regrese, sublimace, projekce, reaktivní formace, racionalizace), reálné a ideální já, předvědomí, psychologie davu, vědomí, superego, thanatos*

Literatura:

•Freud, S. (1990): Nespokojenost v kultuře. In: O člověku a kultuře. Odeon 1990, str. 316-380.

*Freud, S. (1999): Já a Ono. In: Sebrané spisy Sigmunda Freuda. Psychoanalytické nakladatelství, str. 189-229.

3. (8. 3.) PSYCHOANALÝZA JAKO KRITICKÁ TEORIE: FETIŠISMUS A EXHIBICIONISTICKO-VOYERSKÉ ATRIBUTY POPULÁRNÍ KULTURY

Klíčová slova: *celebritizace, exhibicionismus, fetišismus, voyérismus,*

Literatura:

•Freud, S. (1990): Psychologie masy a analýza Já. In: O člověku a kultuře. Odeon, str. 110-275.

*Mulvey, L. (1975): Visual Pleasure and Narrative Cinema. Screen, 16,3 (Autumn) 6-18.

4. (15. 3.) PSYCHOANALÝZA JAKO KRITICKÁ TEORIE: POPULÁRNÍ KULTURA V EPOŠE VŠEOBECNÉHO NARCISMU

Klíčová slova: *primární a sekundární narcismus, egoismus, separační a individuální stádium, grandiozita, pravé já, falešné já, dětská omnipotence, štěpení já, imperiální já, syndrom pani Bovaryové.*

Literatura:

•Lasch, Ch. (1979): **The Socialization of Reproduction and the Collapse of Authority. In: The Culture of Narcissism. W.W. Norton, pp. 154-186.**

*Freud, S. (2002): K zavedení narcismu. In: Sebrané spisy Sigmunda Freuda. Psychoanalytické nakladatelství, str. 129-151.

-Rohr, H.P. (2001): Narcismus - vnitřní žalář. Portál, str. 12-40, 131-133.

-Flaubert, G. (1969): Paní Bovaryová. Mladá fronta.

5. (22.3) PSYCHOANALÝZA JAKO KRITICKÁ TEORIE: MÉDIA A KULTURNÍ NARCISMUS

Klíčová slova: *reflexivní projekt já, terapeutická sensibilita, spektakularizace, celebritizace, narcistická idealizace – kult hvězd, estetizace každodennosti.*

Literatura:

*Lasch, Ch. (1979): The Narcistic Personality of Our Time. In: The Culture of Narcissism. W.W. Norton, pp. 31-51.

*Lipovetsky, G. (2001): Narcis aneb strategie prázdnoty. In: Éra prázdnoty. Prostor, str. 43-60.

Kernberg, O. (1999): Normální a patologická láska. Portál, str. 173-208.

6. (29. 3.) KRITICKÁ TEORIE MÉDIÍ JAKO KRITIKA KULTURNÍHO PRŮMYSLU

Klíčová slova: *směnná a užitná hodnota, komodifikace, reifikace, racionalizace, kulturní průmysl, identifikace, poetické mystérium zboží, jednota industriálního systému, instrumentální racionalita, anti-osvícenství, autoritární osobnost.*

Literatura:

•Adorno, T,W. : **Schéma masové kultury. Oikoymenth, 2011.**

*Adorno, T. (1992): How to look at television. In: Adorno, T. Culture Industry. Sage, pp. 136-153.

Projekce: Konference ve Wannsee (HBO, 2001).

7. (5. 4.) KRITICKÁ TEORIE JAKO KRITIKA NOVÝCH MÉDIÍ: WALTER BENJAMIN MEZI SKEPTIKY A TEŠITELI

Klíčová slova: *auratická zkušenost, pravá aura, auratické umění, Erlebnis, Erfahrung, flaneur, zreflexivnění každodenního života, zkušenost moderního šoku, optické nevědomí, proměna percepční zkušenosti, nová sensibilita masy,*

Literatura:

•Benjamin, W. (1984): **Umělecké dílo ve věku své technické reprodukovatelnosti. In: Dílo a jeho zdroj. Odeon 1984 str. 16-47.**

*Volek, J.: Walter Benjamin a nová média. *Communication Today*, III, 2, 2012, str. 6-23.

[HTTPS://WWW.RESEARCHGATE.NET/PUBLICATION/283711827_WALTER_BENJAMIN_A_NOVA_MEDIA](https://www.researchgate.net/publication/283711827_WALTER_BENJAMIN_A_NOVA_MEDIA)

-Benjamin, Walter, Malé dějiny fotografie, in: K. Císař (ed.), Co je to fotografie?, Herrmann a synové, Praha 2005, str. 9–19.

-Benjamin, Walter, "Der Flaneur" in *Neue Rundschau*, Fischer Verlag, Berlin 1967, 549-574.

-Benjamin, Walter, *The Arcades Project*, Translated by Howard Eiland & Kevin McLaughlin, Cambridge, Massachusetts & London, England, Belknap Press of Harvard University Press, 1999.

-Jenkins, Henry, *Convergence Culture: Where Old and New Media Collide*. New York: New York University Press, 2006.

8. (12.4.) KRITICKÁ TEORIE MÉDIÍ A PROMĚNA VEŘEJNÉ SFÉRY: VEŘEJNÝ ZÁJEM A VEŘEJNÁ MEDIÁLNÍ SLUŽBA

Klíčová slova: *veřejná sféra (veřejnost), refeudalizace veřejnosti, reprezentativní veřejnost, depolitizace kultury, kritický dialog, veřejný zájem, veřejná mediální služba,*

Literatura:

*Habermas, J. (2000): Strukturální přeměna veřejnosti. *Filosofia*. pp. 231-244, 254-280, 281-298.

*Garnham, N.(1986): The media and the public sphere. In: Golding, P., Murdock, G., Schledsinger, P. (eds): *Communicating Politics*. Leicester University Press, pp. 45-53.

-Scannell, P.: Public service broadcasting and modern public life. In: *media, Culture and Society: critical reader*. Sage 1990.

-Smith, A.: Television as a Public Service Medium. In: Smith, A.: *Television: An International History*. Sage 1981.

-Elliott, P. (1982) Intellectuals, the "information society" and the disappearance of the public sphere. In: Schlesinger, P., Sparks, C. (eds) *Media, Culture and Society*. Academic Press, London, Vol. 4, No. 3,

9. (19. 4.) ČTECÍ TÝDEN NA STUDIUM LITERATURY

KRITICKÁ TEORIE MÉDIÍ JAKO KRITIKA IDEOLOGIE

Klíčová slova: *ideologické nástroje státu, hegemonie, kontrahegemonie, mechanismy vytváření souhlasu, falešné vědomí.*

Literatura:

*Kellner, D. (1990): Contested Terrain and the Hegemony of capital. In: *Television and the Crisis of Democracy*. Westview Press, pp. 14-22.

*Golding, P., Murdock, G. (1979): Ideology and the Mass Media. In: Barrett, M., Corrigan, P., Kun, A., Wolff, J. (eds.): *Ideology and Cultural Production*. Croom Helm. pp. 198-224.

*Hall, S. (1982): The rediscovery of ideology: return of the repressed in media studies. In: Gurevitch, M. et al.: *Culture, Society and the Media*. Methuen, pp. 354-363.

-Thompson, J.(1990): *Ideology and Modern Culture: Critical Social Theory in the Era of Mass Communication*. Stanford University Press.

-Newbold, Ch. (1995): Approaches to cultural hegemony within cultural studies. In: *Approaches to media*. Arnold, pp. 328-331.

-Kun, A., Wolff, J. (eds.): *Ideology and Cultural Production*. Croom Helm. pp. 198-224.

-Horkheimer, Max, Tradiční a kritická teorie, z originálu „Traditionelle und Kritische Theorie“ Frankfurt a .M. Suhrkamp, 1971 [1937], přeložila P. Binková.

-Good, L. (1989): Power, Hegemony, and Communication Theory. In: Angus, I., Jhally, S. (eds): *Cultural Politics in Contemporary America*. Routledge. pp. 51-64.

-Bennett, T. (1986): Popular culture and “the turn to Gramsci”. In: Bennett, T., Mercer, C., Woollacott, J. (eds): *Popular Culture and Social Relations*. Open Univ. Press. pp. xi-xix.

10. (26. 4.) KRITICKÁ TEORIE MÉDIÍ A TECHNOLOGICKÝ DETERMINISMUS

Klíčová slova: *technologický /mediální/ determinismus, těžká a lehká média, časová a prostorová média, McLuhanovy spirituální dichotomie, Sapir-Whorfova hypotéza, horká a chladná média, imploze.*

Literatura:

•**McLuhan, M.: (1991): Jak rozumět médiím. Odeon. str. 19-32.**

*McLuhan, M. (2000): Gutenbergova galaxie. In: *Člověk, média a elektronická kultura*. Jota 2000.

*Marshall McLuhan versus Playboy (rozhovor). In: *Člověk, média a elektronická kultura*. Jota 2000.

11. (3. 5.) KRITICKÁ TEORIE MÉDIÍ A MEDIÁLNÍ DETERMINISMUS

Klíčová slova: *vizuální prostor, akustický prostor, retribalizace, globální vesnice, noogeneze, planetizace,, tetradický model*

Literatura:

*McLuhan, M.: (1991): *Jak rozumět médiím*. Odeon. str. 33-55.

*McLuhan, M. Zákony médií. In: Člověk, média a elektronická kultura. Jota 2000.

*McLuhan, M.: Postoje a podvody manažerské minulosti. In: Člověk, média a elektronická kultura. Jota 2000.

-Meyrowitz, J. (2006): Všude a nikde. Vlov elektronických médií na sociální chování. Karolinum, str. 23-40.

12. (10. 5.) ČTECÍ TÝDEN NA STUDIUM LITERATURY

KRITICKÁ TEORIE KYBERPROSTORU: ICT JAKO NÁSTROJE ZABSTRAKTNĚNÍ MEZILIDSKÉ KOMUNIKACE

Klíčová slova: *indiference, neutralizace významu, informační společnost, kritika informace, informační přetížení, reflexivní modernita, individualizace, nezamýšlené důsledky sociálního jednání, komunikační ideologie, riziková společnost, subjekt, desubjektivace, teorie konstitutivní abstrakce.*

Literatura:

*Žižek, S. (1999): The Matrix, two sides of Perversion, Nettime. Dostupné na: <http://www.nettime.org/Lists-Archives/nettime-l-9912/msg00019.html>

* Žižek, S. (1998): Cyberspace, or how to traverse the fantasy in the age of retreat of the big other. Public Culture, 19, 3. Dostupné na: <http://www.uchicago.edu/reseach/jnl-pub-cult/backissues/pc26/Žižek.html>

*Mackay, H. (2001): Theories of the Information Society. In: Investigating the Information Society. Routledge, pp. 21-41.

-Volek, J. (2003): Mediální studia mezi kritikou ideologie a kritikou informace. In Média a realita. Brno: Masarykova universita v Brně, s. 11-34.

https://www.researchgate.net/publication/284502463_Medialni_studia_mezi_kritikou_ideologie_a_kritikou_informace

-Luke, W., T. (1994): „Packaging“ Chernobyl: The Manufacture of Meaning from a Transnational Ecological Disaster. In: Screens of Power. University of Illinois Press, pp. 181-201.

-Žižek, Slavoj, The Plague of Fantasies, Verso, London 1997.

-Kroker, A., Weinstein, M.A.(2001): Data Trash: the Theory of the Virtual Class. New World Perspectives. Montreal, pp. 27-40.

-Turkle, Sherry. Life on the Screen: Identity in the Age of the Internet. New York: Simon & Schuster, 1995.

13. (17. 5.) KRITICKÁ TEORIE KYBERPROSTORU I: KRITIKA NEZAMÝŠLENÝCH DŮSLEDKŮ MEDIÁLNÍ SIMULACE, RYCHLOSTI A INDIFERENCE

Klíčová slova: *hodnota, konec sociálního, směnná a užitná hodnota, plovoucí označující, politická ekonomie znaku, symbolická směna, rychlost, krize reprezentace, reálné, simulákrum, simulace, hyperrealita, svádění, technologie jako ideologie, virtuální.*

Literatura:

•**Baudrillard, J.: Praecessio Simulacrorum. In: Host 1996, č. 6.**

*Baudrillard, J. (1983): Mass Media Culture. In: Poster, M. (ed.) Selected Writings. Stanford University press . pp. 63 - 97.

*Baudrillard, J. (1983) : Implosion of Meaning in the Media. In: In the Shadow of the Silent Majorities NY. Semiotext(e) pp. 1-61.

*Virilio, P.: Informatická bomba, Pavel Mervart, Praha 2004, str. 71-98.

*Virilio, P.: Vision Machine. Indiana University Press, 1995, pp. 59-77.

-Volek, J. (2002): Nezamýšlené důsledky "komunikační ideologie" v kontextu informační společnosti. In Média a realita: sborník prací Katedry mediálních studií a žurnalistiky. Brno : Masarykova Universita v Brně, s. 11-38.

https://www.researchgate.net/publication/284498925_Nezamyslne_dusledky_komunikacni_ideologie_v_kontextu_informacni_spolecnosti

LEGENDA:

•Texty povinné na přednášku, ze kterých se píše test

*Texty, které je třeba prostudovat a využít v závěrečném eseji – pokud odpovídají zvolenému tématu

- Doporučené texty